

Fogyasztóvédelem

Bevezetés

A fogyasztóvédelem egy olyan interdiszciplináris, komplex szabályozási terület, amelynek jelentősége az utóbbi években folyamatosan növekszik.¹ Nemcsak az uniós jogalkotás területén figyelhetjük meg az egyre szaporodó jogszabályokat, hanem ezzel mintegy párhuzamosan az Európai Unió Bíróságának (Európai Bíróság, EUB) ítélkezési gyakorlatában is egyre nagyobb figyelem jut a fogyasztók jogainak védelmére.

A fogyasztók védelme, mint íratlan kimentési ok, a belső piacon² is jelentős, és már az integrációs folyamatok korai szakaszában találkozhatunk olyan EUB-ítéletekkel, amelyek kimondottan foglalkoztak a fogyasztók védelmével.³

Az uniós fogyasztóvédelmi szabályok megalkotásának fő célja az európai fogyasztók egészségének, biztonságának védelme, figyelemmel a gazdasági és jogi érdekeik védelmére is. Az Európai Unió bővülésével egyre jobban előtérbe kerültek a határon átnyúló tényállások, így mindinkább szükségessé vált az uniós szintű jogalkotás, hogy a fogyasztók védelmének magas szintje valósulhasson meg, függetlenül attól, hogy hol, melyik tagországban élnek, hol és milyen formában vásárolnak az Európai Unió területén.

Jelen fejezetben bemutatjuk az uniós jog elsődleges és másodlagos jogforrásaiban található, a fogyasztóvédelemre vonatkozó legfontosabb előírásokat, kiemelve azokat, amelyek jelentős hatással voltak az EU tagországainak szavatossági rendszerére, így a magyar szabályozást is nagymértékben meghatározták, alakították. Emellett a fogyasztóvédelmi joganyag felülvizsgálatának legfőbb szakaszait is ismertetjük, illetve az Európai Unió fogyasztóügyi stratégiáját, amely a 2020–2025 közötti időszakra határozza meg az Unió fogyasztóvédelmi politikáját.

¹ A fogyasztóvédelmi versenyjogra, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra, megtévesztő reklámra, magánjogi kártérítési igényekre vonatkozóan lásd bővebben Gombos Katalin: A gazdaság és a jog egyes találkozási pontjai – adalékok az európai fogyasztóvédelmi versenyjoghoz. In Halm Tamás – Hurta Hilda – Koller Boglárka (szerk.): *Gazdasági, politikai és társadalmi kihívások a 21. században: Ünnepi kötet a 65 éves Halmi Péter tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 315–323. A merchandising szerződés fogyasztóvédelmi jogi vonatkozásaival kapcsolatban lásd bővebben Strihó Krisztina: *A merchandising szerződés*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020a. 128–141.

² Az EUMSz 26. cikk (2) bekezdése értelmében a „belső piac egy olyan, belső határok nélküli térség, amelyben a Szerződések rendelkezéseivel összhangban biztosított az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása”.

³ A Bíróság 1979. február 20-ai ítélete. 120/78. sz. ítélete Rewe-Zentral-AG, Köln contra Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (Cassis de Dijon-ügy). ECLI:EU:C:1979:42.

Unió jogszabályi háttér

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 4. cikke rendelkezik az Unió és a tagállamok közötti megosztott hatásköri területekről.⁴ A 4. cikk (2) bekezdés f) pontja értelmében a fogyasztóvédelem is megosztott hatáskörbe tartozik. Az EUMSZ 12. cikkében kimondja, hogy „[a] fogyasztóvédelmi követelményeket figyelembe kell venni az egyéb uniós politikák és tevékenységek meghatározásakor és végrehajtásakor”.

Az EUMSZ Harmadik Részének külön fejezete, a XV. Cím foglalkozik a fogyasztóvédelem témakörével is, ezzel is megnyitva a lehetőséget az Európai Uniónak, hogy a fogyasztóvédelmet, mint az uniós politikák egyik fő célját, kiemelten kezelje.⁵ A 169. cikk (1) bekezdése értelmében „a fogyasztói érdekek érvényesülésének előmozdítása és a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítása érdekében az Unió hozzájárul a fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelméhez, valamint a tájékoztatáshoz, oktatáshoz és az érdekeik védelmét célzó önszerveződéshez való jogaik megerősítéséhez”. A (2) bekezdés⁶ két eszközt nevesít, amelyekkel az Unió az (1) bekezdésben meghatározott célok eléréséhez hozzájárul: Egyrészt a 114. cikk alapján a belső piac megvalósításával összefüggésben elfogadott intézkedéseket, másrészt a tagállami politikákat támogató, kiegészítő és figyelemmel kísérő rendelkezéseket. Az EUMSZ 169. cikke tehát nem biztosít általános felhatalmazást uniós szintű jogalkotásra, hanem az EUMSZ 114. cikkében szabályozott rendes jogalkotási eljárásra⁷ utal. Az EUMSZ 114. cikke rendelkezik a jogszabályok közelítéséről. Az (1) bekezdés értelmében az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadja azokat az intézkedéseket, amelyek a tagállamok jogszabályainak közelítéséhez szükségesek, amellyel lehetővé válik a belső piac megteremtése és ezáltal annak zavartalan működése. A (3) bekezdés kiemeli, hogy a Bizottság az (1) bekezdésben előírányzott, többek között a fogyasztóvédelemre vonatkozó javaslataiban a védelem magas szintjét veszi alapul. Az EUMSZ 169. cikk (3) bekezdése értelmében az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak kiemelkedő szerepe van ezen intézkedések meghozatalában, ugyanis az EUMSZ biztosítja, hogy ezen intézmények rendes jogalkotási eljárás keretében – a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően – alkossák meg a tagállami politikákat támogató, kiegészítő és figyelemmel kísérő intézkedéseket. Ez ugyan közvetlenül biztosítja az ilyen jellegű intézkedések meghozatalát, azonban elmondható, hogy ezen a területen az uniós jogszabályalkotás korlátozott és a tagállami fogyasztóvédelmi politikáknak alárendelt.⁸

⁴ Az EUMSZ 2. cikk (2) bekezdése értelmében: „Ha egy meghatározott területen a Szerződések a tagállamokkal megosztott hatáskört ruháznak az Unióra, e területen mind az Unió, mind pedig a tagállamok alkothatnak és elfogadhatnak kötelező erejű jogi aktusokat. A tagállamok e hatáskörüket csak olyan mértékben gyakorolhatják, amilyen mértékben az Unió hatáskörét nem gyakorolta. A tagállamok olyan mértékben gyakorolhatják újra a hatáskörüket, amilyen mértékben az Unió úgy határozott, hogy lemond hatáskörének gyakorlásáról.”

⁵ Sebastian Krebber. In Christian Callies – Matthias Ruffert (szerk.): *EUV/AEUV mit Europäischer Grundrechtecharta. Kommentar*. München, C. H. Beck, 2016. 169. cikk Nr. 2.

⁶ EUMSZ 169. cikk (2) bekezdés: Az Unió a következőkkel járul hozzá az (1) bekezdésben említett célok eléréséhez: a) a 114. cikk alapján a belső piac megvalósításával összefüggésben elfogadott intézkedések; b) a tagállami politikákat támogató, kiegészítő és figyelemmel kísérő intézkedések.

⁷ EUMSZ 289. cikk (1) bek.: *A rendes jogalkotási eljárás rendeleteknek, irányelveknek vagy határozatoknak a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlament és a Tanács által történő közös elfogadásából áll. Ezt az eljárást a 294. cikk határozza meg.*

⁸ Krebber (2016): i. m. 169. cikk Nr. 3.

Az Unió az eddig erre a területre jellemző, minimumharmonizációs rendelkezések keretében lehetőséget biztosított/biztosít a tagállamoknak arra, hogy a fogyasztóvédelem magasabb szintjét elérendő, akár szigorúbb intézkedéseket is megalkothassanak, illetve fenntarthassanak. Ezeknek azonban összeegyeztethetőnek kell lenniük a Szerződésekkel, és értesíteni kell róluk a Bizottságot.

Az EUMSZ mellett az Európai Unió Alapjogi Chartájában⁹ is megjelenik a fogyasztók érdekeinek védelme. A Charta 38. cikke kimondja, hogy „[a]z Unió politikáiban biztosítani kell a fogyasztók védelmének magas szintjét”. A 38. cikk jelentősen támaszkodik az EUMSZ 169. cikkében foglalt rendelkezésekre, és egy alapvetően informált fogyasztóból indul ki.¹⁰ A Charta 38. cikkének célja – az EUMSZ 169. cikk (1) bekezdésében megfogalmazottakra figyelemmel – a fogyasztók károsodásuktól való megóvása és fogyasztói mivoltukból fakadó jogaik biztosítása.¹¹

A fogyasztó fogalma az uniós jogban

Habár mind az elsődleges, mind a másodlagos jogforrások számtalan helyen foglalkoznak a fogyasztóval, illetve tartalmaznak fogyasztóvédelmi rendelkezéseket, egységes fogyasztói definíciót mégsem találunk az uniós jogban. Mint sok más, uniós jogi autonóm fogalom esetében, itt is az Európai Bíróság jogértelmezését tudjuk alapul venni, amely több ítéletében is foglalkozott a fogyasztó fogalmával.¹² Emellett természetesen a másodlagos jogforrásokban szintén találunk fogyasztói meghatározásokat.¹³ Összességében elmondható, hogy fogyasztók azok a természetes személyek, akik szakmai, üzleti tevékenységükön vagy foglalkozásukon kívül eső célból járnak el, fogyasztónak a belső piac egy meghatározott szereplőjét kell tekinteni. A fogyasztóvédelem is ehhez a szerephez kötött, és alapvetően két célja van: Egyrészt jogvédelemben kell részesíteni a fogyasztót, amikor magáncélból egy dolgot vagy szolgáltatást vásárol, használ, másrészt biztosítani kell számára a privátautonómiát, hogy a fogyasztói szerepét felelősségteljesen és gazdasági szempontból észszerűen gyakorolhassa.¹⁴

⁹ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 2012/C 326/2.

¹⁰ Hans D. Jarass: *Kommentar Charta der Grundrechte der Europäischen Union*. München, C. H. Beck. 2021. 38. cikk, Nr. 1.

¹¹ Jarass (2021): i. m. 38. cikk, Nr. 2.

¹² A Bíróság 1997. július 3-ai ítélete. C-269/95 Francesco Benincasa contra Dentalkit Srl ECLI:EU:C:1997:337, Nr. 17–18.; A Bíróság 1998. március 17-ei ítélete. C-46/96 Bayerische Hypotheken- und Wechselbank AG contra Edgar Dietzinger. ECLI:EU:C:1998:111, Nr. 22.

¹³ Lásd például Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól. HL L 17, 1999. július 7., 1. cikk (2) bekezdés a) pontja értelmében fogyasztó „minden olyan természetes személy, aki az ezen irányelv hatálya alá tartozó szerződések tekintetében gazdasági vagy szakmai tevékenysége körén kívül eső célból jár el”. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 136, 2019. május 22.) 2. cikk 2. pontja értelmében fogyasztó „bármely természetes személy, aki az ezen irányelv hatálya alá tartozó szerződések vonatkozásában olyan célból jár el, amely kívül esik kereskedelmi, üzleti, kézműipari vagy szakmai tevékenysége körén”.

¹⁴ Krebber (2016): i. m. 169. cikk, Nr. 5.

Európai Fogyasztói Központok Hálózata

Az Európai Fogyasztói Központok Hálózatát az Európai Unió égisze alatt hozták létre, 2020-ban ünnepelte megalakításának 15 éves évfordulóját. A Hálózat létrehozásának legfőbb célja volt az egységes uniós szintű fogyasztóvédelmi jogalkalmazás biztosítása. A Hálózat alapvetően csak a határon átnyúló fogyasztói panaszokkal, egyedi jogszéremmel foglalkozik. Az Európai Unió valamennyi tagállamában, valamint Izlandon és Norvégiában működnek a nemzeti európai fogyasztói központok (*European Consumer Centre – ECC*), amelyek együtt alkotják az Európai Fogyasztói Központok Hálózatát.¹⁵ Magyarországon a nemzeti európai fogyasztói központ az Innovációs és Technológiai Minisztérium szervezetén belül működik. A nemzeti európai fogyasztói központokhoz számos esetben lehet fordulni, így többek között a légi közlekedésben részt vevő utasok jogaival, internetes vásárlásokkal kapcsolatos panaszok kezelésével, hibás teljesítéssel, jótállással, szavatossági kérdésekkel, utazási, vállalkozási szerződésekkel kapcsolatos jogsérelmek kivizsgálásával stb.

Az Európai Fogyasztói Központok Hálózata honlapján közzétett adatok alapján 2019-ben a Hálózat több mint 120 ezer fogyasztónak nyújtott segítséget tanácsadás vagy információszolgáltatás formájában, vagy pedig a kereskedővel történt tényleges kapcsolatfelvétel keretében.¹⁶

A fogyasztóvédelmi joganyag felülvizsgálatának előzményei

Az Európai Bizottság 2004-ben indította el a fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításának folyamatát, amelynek szakaszait és eredményeit a 2007. február 8-án nyilvánosságra hozott zöld könyvében¹⁷ ismertette. A vizsgálat alapvető célja volt a jobb, hatékonyabb jogi szabályozás megalkotása, illetve „olyan valódi fogyasztói piac kialakítása, amely megfelelő egyensúlyt teremt a magas szintű fogyasztóvédelem és a vállalkozások versenyképessége között, a szubszidiaritási elv szigorú tiszteletben tartása mellett”.¹⁸ Az átvilágítás 8 fogyasztóvédelmi tárgyú irányelvre terjedt ki. A felülvizsgált irányelvek egyike volt az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól. A Bizottság zöld könyvében hangsúlyozta, a felülvizsgálat célja annak elérése, hogy annak végeztével ne legyen jelentősége annak, hogy a fogyasztó hol tartózkodik, hol vásárol az Európai Unióban, a belső piac adta lehetőségei érvényesítésével az abból fakadó jogai minden uniós országban azonosan érvényesüljenek. A fogyasztók mellett kiemelt figyelmet kaptak a vállalkozások is, nevezetesen a kis- és középvállalkozások. Velük kapcsolatban általános elvárásként fogalmazódott meg az a célkitűzés, hogy a kiszámíthatóbb szabályozási környezet következtében „csökkenjenek az előírások betartásával kapcsolatos költségeik, és hogy általában egyszerűbb legyen a kereskedelem az EU egészében, függetlenül attól, hol van a vállalkozások székhelye”.¹⁹

A bizottsági felülvizsgálatból kitűnik, hogy az egyik legnagyobb probléma a szabályozás széttagoltsága volt, azon belül is az, hogy a felülvizsgált irányelvek a minimumharmonizációt

¹⁵ European Commission: *European Consumer Centres Network – ECC Net*.

¹⁶ European Commission: *ECC Net and COVID-19*.

¹⁷ Európai Bizottság: *Zöld könyv a fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításáról*. COM(2006)744 végleges (2007. február 8.). [A továbbiakban: Európai Bizottság: COM(2006)744.]

¹⁸ Európai Bizottság: COM(2006)744, 3.

¹⁹ Európai Bizottság: COM(2006)744, 4.

biztosították, vagyis megengedték a tagállamoknak, hogy nemzeti jogukban szigorúbb szabályokat alkalmazzanak, így az egyes tagállamokban eltérően alakult a fogyasztóvédelem szintje. A minimumharmonizációból eredő eltérő szabályok a Bizottság értékelése alapján negatív hatással vannak a belső piac működésére, hiszen a fogyasztóknál bizalomhiányt okozott a külföldi vásárlásokat illetően: A fogyasztók alapvetően vonakodnak a határon átnyúló vásárlástól, mert nem lehetnek biztosak abban, hogy megfelelő fogyasztóvédelemben részesülnek akkor is, ha nem a saját tagállamukban vásárolnak.²⁰ Az Európai Bizottság a szabályozás széttagoltságának megoldásaként a teljes harmonizációt vélte megfelelőnek. Ez azt jelentette volna, hogy egy tagállam sem alkalmazhatott volna szigorúbb szabályokat annál, mint amit közösségi szinten megállapítanak. Ez azonban azt is jelentette volna, hogy a tagállamok számára a minimumharmonizáció által biztosított szabályozási alternatívák megszűnnek, ami természetesen azt is eredményezte volna, hogy bizonyos tagállamokban módosult volna a fogyasztóvédelem szintje.²¹

Az Európai Parlamentnek és Tanácsnak a fogyasztók jogairól szóló irányelvjavaslatát²² 2008. október 8-án hozták nyilvánosságra, amellyel kapcsolatban sok kritika fogalmazódott meg. Ezek egy része a teljes harmonizációs törekvással volt kapcsolatos, kiemelve, hogy így ezen a területen megszűnne a tagállami jogalkotás.²³ Az éles kritikák következtében végül nem fogadták el az irányelvet, azonban annak lehetőségét nem vetették el, hogy bizonyos területeken továbbra is a teljes harmonizációs szabályozást fogják célul kitűzni.

Az Európai Bizottság másik, igen jelentős javaslata volt a 2011 októberében közzétett, a közös európai adásvételi jogról szóló rendeletjavaslat.²⁴ A javaslat indokolása szerint a közös európai adásvételi jog második szerződési jogi rendszer lett volna az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerén belül. Amennyiben a felek megállapodtak volna a közös európai adásvételi jog alkalmazásáról, annak rendelkezései lettek volna alkalmazandóak a nemzeti jogszabályok hatálya alá tartozó ügyekben. A közös európai adásvételi jog elfogadása azt jelentette volna, hogy a nemzeti jogrendszeren belüli két adásvételi jog között választhattak volna a szerződő felek. Az Európai Bizottság hangsúlyozta, hogy a nemzeti szerződési jogok közelítését nem a már meglévő nemzeti szerződési jog módosításának előírásával kívánja megvalósítani, hanem az egyes tagállamok nemzeti jogán belüli második szerződési jogi rendszer létrehozásával, amely az e jog hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a már meglévő nemzeti szerződési joggal párhuzamosan lett volna hatályban. A közös európai adásvételi jog alkalmazása önkéntesen, a felek kifejezett megállapodása alapján valósult volna meg.²⁵ Az irányelvekhez képest a közös európai adásvételi jog kevésbé radikális eszköz lett volna, hiszen a nemzeti jogokat nem „formálta volna”, átültetési kötelezettséget nem generált a tagállamok számára. De természetesen az is igaz, hogy a közvetlen alkalmazhatóság elve alapján külön jogi aktus nélkül beépült volna a tagállami jogba.

A közös európai adásvételi jogról szóló rendeletjavaslattal kapcsolatban megfogalmazott kritikák között szerepelt, hogy az EUMSz nem biztosított megfelelő jogalapot a rendelet elfogadására,

²⁰ Európai Bizottság: COM(2006)744, 7–8.

²¹ Európai Bizottság: COM(2006)744, 10–11.

²² Európai Bizottság: *Javaslat: az Európai Parlament és a Tanács irányelve a fogyasztók jogairól*. COM(2008)0614 végleges (2008. október 8).

²³ Hajnal Zsolt: A fogyasztási cikkek adásvételének szabályozási kísérlete és legújabb módosításai az Európai Unióban és a magyar jogban. *Gazdaság és Jog*, 28. (2020), 7–8. 6–7.

²⁴ Európai Bizottság: *Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a közös európai adásvételi jogról*. COM(2011)0635 végleges (2011. október 11.). [A továbbiakban: Európai Bizottság: COM(2011)0635.]

²⁵ Európai Bizottság: COM(2011)0635. Indokolás, 1. A Javaslat háttere és 3. A Javaslat jogi elemei.

valamint szubszidiaritási és arányossági kérdéseket is felvetett.²⁶ Emellett a tagállamok sem örültek túlságosan egy, a nemzeti polgári jogukkal párhuzamos szerződési rendszernek.²⁷

A rendelettervezet 1. olvasatban tárgyalt változata már jelentős módosításokat tartalmazott, és tárgyi hatálya jelentősen leszűkült a Bizottság eredeti javaslatához képest: A határon átnyúló online adásvételekre tartalmazott szabályokat. 2014. február 26-án az Európai Parlament elfogadta az Európai Bizottság rendelettervezetét, azonban a Parlament által elfogadott változat és a Bizottság által benyújtott korábbi javaslat két, egymástól nagymértékben eltérő szabályt tartalmazott, amelyet a Tanács már nem fogadott el.

Az Európai Bizottság 2014 végén visszavonta rendeletjavaslatát,²⁸ majd az európai adásvételi jog bukását követően stratégiát módosított, és a területet érintő több irányelvjavaslattal állt elő.²⁹

Hibás teljesítés és szavatossági jogok

A tanulmány ezen részében azt az uniós jogszabályt mutatjuk be, amely talán az egyik legjelentősebb volt az utóbbi években. Természetesen nehéz kategorikusan kijelenteni, hogy az Unió fogyasztóvédelmi rendelkezései közül melyek a fontosabbak, illetve kevésbé jelentősek, hiszen számos olyan részterület van, ahol az uniós jogalkotás következtében lehetővé vált a fogyasztói érdekek magasabb szintű védelme. Az 1999/44/EK irányelv³⁰ (fogyasztói irányelv) volt azonban az egyik mérföldkő a szavatossági jogok egységesítése terén, hiszen ezáltal lehetővé vált a tagállami szavatossági rendszerek összehangolása, közelítése. A fogyasztói irányelv 2. preambulumbekzdése kimondja, hogy az egyik tagállam fogyasztói számára lehetővé kell tenni, hogy a fogyasztási cikkek adásvételét szabályozó egységesített minimális szabályok alapján szabadon vásárolhassanak fogyasztási cikkeket egy másik tagállam területén. Az irányelv 4. preambulumbekzdése újabb fontos szempontra hívja fel a figyelmet, nevezetesen, hogy a fogyasztók hozzájárulnak a belső piac kiteljesedéséhez, hiszen kihasználhatják a nagy méretű piac előnyeit azáltal, hogy a lakóhelyüktől különböző másik tagállamban vásárolhatják meg a szükséges fogyasztási cikkeket. Emellett felhívja a figyelmet, hogy a fogyasztók számára új távközlési technológiák állnak rendelkezésre, amelyek következtében közvetlen hozzáférés biztosított más tagállamok vagy harmadik országok forgalmazási rendszereihez is, és szükséges a fogyasztási cikkek kereskedelmét meghatározó szabályok minimális szintű összehangolása annak érdekében, hogy továbbfejlődhessen az áruknak az új távközlési technológiákon keresztüli adásvétele.

²⁶ Dieter Martiny: Nr. 26. In Franz Jürgen Säcker – Roland Rixecker – Hartmut Oetker (szerk.): *Münchener Kommentar zum BGB*. München, C. H. Beck, 2021. Rom I-VO Art. 4 Mangels Rechtswahl anzuwendendes Recht, b) Einheitliches Europäisches Kaufrecht.

²⁷ Király Miklós: The Rise and Fall of Common Sales Law. *ELTE Law Journal*, (2015), 2. 39.

²⁸ Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának/A Bizottság 2015. évi munkaprogramja, II. melléklet Nr. 60.* COM(2014)910 végleges (2014. december 16.). [A továbbiakban: Európai Bizottság: COM(2014)910 végleges.]

²⁹ Patrick Ostendorf: Geplanter neuer Rechtsrahmen für Online-Warenhandel und Bereitstellung digitaler Inhalte im Europäischen Binnenmarkt. *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 49. (2016), 3. 69.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól. HL L 171, 1999. július 7. 12–16.

Talán az egyik legfontosabb pontja az irányelvnek a fogyasztói bizalom erősítésének célja, amely közvetlenül is hat a belső piac fejlődésére.³¹

A fogyasztói irányelv a fentiekben, vagyis a belső piac adta lehetőségek még hatékonyabb kihasználásán túl megállapítja a nem szerződészerű teljesítés esetén a fogyasztó által érvényesíthető szavatossági jogokat és azok érvényesítési sorrendjét. Erre utalást már az irányelv 10. preambulumbekzdésében találunk, amely kimondja, hogy

„abban az esetben, ha a fogyasztási cikk nem felel meg a szerződésnek, a fogyasztó számára biztosítani kell a jogot, hogy a szerződésnek megfelelő állapot térítésmentes helyreállítását követelje, választva az áru kijavítása vagy kicserélése között, vagy ezek meghiúsulása esetén áruszállítást követeljen, vagy a szerződést felbonthassa”.

Az irányelv tehát egyrészt meghatározza az érvényesíthető szavatossági jogokat – amelyek természetesen többé-kevésbé eddig is megtalálhatók voltak a nemzeti jogokban –, másrészt meghatározza az érvényesítésük sorrendjét is. Ez az a pont, ahol a legtöbb tagállamnak – köztük Magyarországnak is³² – módosítania kellett az irányadó szabályokat. A fogyasztói irányelv rendszere alapján a fogyasztó először az áru kijavítását vagy kicserélését követelheti az eladótól, kivéve, ha az ilyen orvoslás nem lehetséges vagy aránytalan.³³ Az orvoslás aránytalannak tekintendő, ha annak alkalmazása más orvoslási módszerrel összehasonlítva észszerűtlen költségekkel jár, vagyis ha az egyik orvoslási módszer költségei jelentős mértékben meghaladják a másik orvoslási mód költségeit.³⁴

A fenti irányelven túl természetesen még számos másodlagos jogforrást említhetnénk, amely az utóbbi időszakban jelentősen elősegítette a fogyasztói jogok érvényesülését és a fogyasztóvédelmet, de ebben a körben szükséges megemlíteni azt az új uniós irányelvet, amely hamarosan hatályon kívül helyezi a fentebb röviden ismertetett fogyasztói irányelvet.

Az Európai Uniónak az elmúlt évek talán egyik legjelentősebb, fogyasztói jogokhoz kapcsolódó javaslata az áruk adásvételéről szóló irányelv,³⁵ amely teljes harmonizációs keretet határoz meg. Figyelemmel arra, hogy az Európai Bizottság 2014 végén visszavonta a közös európai adásvételi jogról szóló rendeletjavaslatát,³⁶ némileg változtatott a szabályozási technikán, és több, a fogyasztóvédelmi területet érintő irányelvjavaslattal állt elő. Ebben a körben született meg az áruk adásvételéről szóló irányelv is, amely szakított a minimumharmonizációval. Az irányelv

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.): i. m. 5. preambulumbekzdés.

³² Magyarországon a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény, valamint egyes törvények fogyasztóvédelemmel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2002. évi XXXVI. törvénnyel ültették be a fogyasztói irányelv rendelkezéseit.

³³ Talán az aránytalanság meghatározása lett az egyik legvitatottabb kérdés a tagállami jogokban. Lásd bővebben az Európai Unió Bíróságának 2011. június 16-i ítélete, Gebr. Weber GmbH contra Jürgen Wittmer (C-65/09) és Ingrid Putz contra Medianess Electronics GmbH (C-87/09).

³⁴ Az aránytalanság értelmezéséről bővebben lásd Christian Schubel – Kozák Kornélia: Az Európai Unió Bíróságának ítélete az eladó utólagos teljesítéséről és az ítélet következményei a német, valamint a magyar jogra. *Magyar Jog*, (2012), 7. 385–397.

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. HL L 136, 2019. május 22. 28.

³⁶ Európai Bizottság: COM(2014)910 végleges, Nr. 60.

6. preambulumbekzdése kiemeli, hogy a szerzódések olyan elemeire vonatkozóan, mint a szerzódésszerzési kritériumok, a hibás teljesítés esetén rendelkezésre álló jogorvoslatok és az ezek érvényesítésére vonatkozó fő szabályok, az 1999/44/EK irányelv csak minimumharmonizációt ír elő, vagyis a tagállamoknak lehetőségük volt arra, hogy az uniós előírásoktól eltérően, szigorúbb szabályokat alkothassanak meg a magasabb szintű fogyasztóvédelem biztosítása céljából. Összességében elmondható, hogy a tagállamok ugyan eltérő mértékben, de éltek ezzel a lehetőséggel, aminek következtében azonban jelentős eltérések mutatkoznak a tagállami jogszabályok rendelkezései között. Ez pedig a fogyasztói bizalom csökkenéséhez járul hozzá azáltal, hogy a fogyasztók nincsenek tisztában azzal, hogy amennyiben tagállamuktól eltérő helyen vásárolnak, milyen jogorvoslati lehetőségek állnak rendelkezésükre. A szabályozás széttagoltsága miatt is mondja ki az új irányelv, hogy a fentebb nevezett fő szerződéses elemek tekintetében az irányadó szabályokat teljeskörűen harmonizálni kell.³⁷ Az irányelv 4. cikke konkrétan meghatározza a harmonizáció szintjét, amikor is kimondja, hogy „[h]a ez az irányelv másként nem rendelkezik, a tagállamok nem tarthatnak fenn és nem vezethetnek be nemzeti jogukba az ebben az irányelvben megállapított rendelkezésektől eltérő – ideértve az eltérő szintű fogyasztóvédelmet biztosító szigorúbb vagy kevésbé szigorú – rendelkezéseket”. Az új irányelv olyan új fogalmakat vezet be, amelyek már egyértelműen reagálnak a digitális piac és szolgáltatások fejlődésére is. Így tartalmazza a funkcionalitás, az interoperabilitás, a kompatibilitás fogalmait, valamint kiemeli a tartósság fontosságát, amely a később ismertetett új fogyasztóügyi stratégiának is egy fontos eleme lesz. Emellett rendszerbe szedi a szerzódésszerzés szubjektív és objektív kritériumait is.

A tagállamoknak 2021. július 1-jéig kellett átültetniük az irányelv rendelkezéseit, amelyek 2022. január 1-jétől lesznek alkalmazandók.³⁸

Az uniós fogyasztóvédelmi szakpolitika jövője – Az Európai Unió fogyasztóügyi stratégiája

Az Európai Bizottság 2020. november 13-án fogadta el új fogyasztóügyi stratégiáját.³⁹ A stratégia meghatározza az EU fogyasztóvédelmi politikájának aktualizált általános keretét.⁴⁰

Az új stratégia a 2020 és a 2025 közötti időszakra nézve mutatja be az uniós fogyasztóvédelmi politika jövőképét. A stratégia fontos célja többek között, hogy reagáljon a Covid-19-világjárványnak a fogyasztókat érintő hatásaira.⁴¹ Kiemeli, hogy az EU-nak és tagállamainak szorosan

³⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve: i. m., 10. preambulumbekzdés.

³⁸ A magyar jogalkotó a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerzódések részletes szabályairól szóló 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet útján tett eleget az irányelv-átültetési kötelezettségnek.

³⁹ Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, Új fogyasztóügyi stratégia. A fogyasztói reziliencia erősítése a fenntartható helyreállítás érdekében.* COM(2020)696 végleges (2020. november 23.). [A továbbiakban: Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges.]

⁴⁰ Az Európai Bizottság 2012-ben fogadta el az európai fogyasztóügyi stratégiáját, amely 2020-ban érvényét veszítette.

⁴¹ A stratégia kiemeli, hogy a világjárvány elsősorban egy egészségügyi válságot jelent, azonban számos fogyasztókat érintő hozadéka van. Így a járvány kezdete óta jelentősen megnőtt a digitális technológia alkalmazása, gyakrabban veszik igénybe az online szolgáltatásokat, ezzel párhuzamosan azonban megszorodtak az online csalások, a megtévesztő reklámtechnikák stb. Emellett komoly gazdasági zavarokat is okozott a járvány, számos gazdasági szereplő esetében komoly likviditási gondok merültek fel, amelyek

együtt kell működniük ahhoz, hogy megfelelően átültessék a kifejlesztett fogyasztóvédelmi rendelkezéseket, ezért a stratégia prioritásokat és cselekvési pontokat határoz meg.⁴²

A stratégia öt kiemelt területet nevesít:⁴³

1. **Zöld átállás:** Az európai fogyasztók egyre inkább részt kívánnak venni a természeti erőforrások megőrzésében. Ez kihívás elé állítja az Uniót, hiszen jelentős eltérések mutatkoznak az egyes fogyasztók pénzügyi helyzetét illetően, ami természetesen nagymértékben befolyásolhatja a zöld átállásban való részvételi lehetőségüket. A stratégia ezen részének célja, „hogy az EU méltányos és virágzó társadalommá alakuljon, és olyan klímasemleges, erőforrás-hatékony, tiszta, körforgásos gazdaságot működtessen, ahol a gazdasági növekedés független az erőforrás-felhasználástól, és ahol természeti tőkét és a biológiai sokféleséget érő negatív hatások csökkennek”.⁴⁴ Uniós szinten több olyan kezdeményezés indult, amelyek a fenti célok megvalósítására születtek, így például a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia, az EU biodiverzitási stratégiája, a 2021. évi szennyezőanyag-mennyiségi cselekvési terv, az épület-korszerűsítési program stb. Emellett cél a termékek tartósságának, javíthatóságának előmozdítása. A termékek és szolgáltatások fenntarthatósági jellemzőiről megbízhatóbb tájékoztatást kell kapniuk a fogyasztóknak. Jelentős újítása a fentebb már ismertetett, áruk adásvételéről szóló irányelvnek, hogy olyan fogalmakat tartalmaz, amelyek a fenti elképzeléseknek megfelelnek. Emellett kiemeli, hogy az áruk hosszabb élettartamának biztosítása a fenntarthatóbb fogyasztási szokások és a körforgásos gazdaság megvalósítása szempontjából is kiemelt jelentőséggel bírnak. Az irányelv 2. cikkében található fogalommeghatározások között megtaláljuk a tartósságot, „mely egy termék azon képessége, hogy megőrizze a megkövetelt funkcióit és teljesítményét szokásos használat mellett”.⁴⁵ A cél egyértelmű: A javítás előtérbe helyezése a cserével szemben, és ezáltal fenntarthatóbb, „körforgásosabb” termékek biztosítása.⁴⁶ A fogyasztók mellett a vállalkozásokra is figyelmet fordít a stratégia, hiszen nekik különösen nagy szerepük van a környezetbarátabb fogyasztásra való ösztönzésben, az erre irányuló törekvésekben.
2. **Digitális transzformáció:** A stratégiában található adatok alapján 2014 és 2019 között az Európai Unióban 63 százalékról 71 százalékra nőtt azon internethasználók aránya, akik saját, személyes használatra online vásároltak termékeket, illetve egyéb szolgáltatásokat. A digitalizáció előtérbe kerülésével a fogyasztókat egyre több impulzus éri, amelyek nagymértékben tudják befolyásolni a döntéseiket. Egyrészt az áruk és szolgáltatások sokkal szélesebb kínálata áll rendelkezésre, másrészt azonban a digitális transzformáció megnehezíti a megalapozott döntéshozatalt és jogaik, érdekeik védelmét. Az új technológiák alkalmazásával a kereskedők ki tudják használni azokat a hiányosságokat, amelyek következtében nem tudnak maradéktalanul érvényesülni a fogyasztók jogai.⁴⁷ Így az Európai Unió célja, hogy nagyobb mértékű felelősséget állapítson meg,

végso soron a fogyasztókon csapódtak le. Így a vilájárvány következtében sok területen nyilvánvalóvá váltak a fogyasztóvédelem hiányosságai, amit az új stratégiával kíván kezelni az Európai Unió.

⁴² Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 1.

⁴³ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 1.

⁴⁴ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 6.

⁴⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve: i. m. 2. cikk 13. pont.

⁴⁶ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 11.

⁴⁷ A kereskedelem digitalizációjáról és azok kihívásairól lásd bővebben Strihó Krisztina: *Az elektronikus kereskedelem – A kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020b.

illetve megerősítse az online szolgáltatók elszámoltathatóságát, a fogyasztók pedig olyan védelemben részesüljenek, mint a normál, offline körülmények között.⁴⁸ A digitalizáció következtében olyan új kereskedelmi gyakorlatok jelentek meg, amelyekkel szembeni fellépés már kilép a klasszikus polgári jogi keretek közül, és sok esetben akár büntetőjogi felelősségre vonásra is sor kerülhet. Az online értékesítés egyik legfontosabb kihívása, hogy a fogyasztók olyan jártassággal és kompetenciákkal rendelkezzenek, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a digitalizáció következtében a belső piac nyújtotta még szélesebb körű lehetőségeket kihasználhassák. A stratégia úgy látja, hogy ezt megfelelő oktatással és képzéssel kell elősegíteni.⁴⁹

3. *Jogorvoslat és a fogyasztói jogok érvényesítése:* Ahogy már említettük, a fogyasztói jogok érvényesítése terén az egyik legfontosabb cél, hogy mindegy legyen, hol, honnan, milyen formában vásárol a fogyasztó, biztosítva legyen számára jogainak érvényesíthetősége. A stratégiában található adatok alapján a bűnüldöző hatóságok által vizsgált internetes oldalak 60 százalékánál állapítottak meg valamilyen, a fogyasztókat érintő jogsértést.⁵⁰ A stratégia kiemeli, hogy a fogyasztók jogainak érvényesítése elsősorban tagállami feladat, azonban az EU-nak fontos támogató szerepe van ezen a téren. Ezt szolgálja a 2020 januárjában hatályba lépett új fogyasztóvédelmi együttműködési rendelet,⁵¹ amely a közös európai uniós szintű fellépés biztosabb alapját adja. A rendelet megerősíti a bűnüldöző hatóságok feladatait, illetve javít az együttműködési mechanizmusokon is.⁵² Az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtásáról és korszerűsítéséről szóló irányelv⁵³ egyik fő prioritása a fogyasztói jogok további erősítése, a jogsértések esetén alkalmazható szankciók szigorítása, illetve a jogorvoslati mechanizmusok hatékonyabbá tétele.
4. *Egyes fogyasztói csoportok specifikus szükségletei:* A stratégia ezen részében kiemelt figyelmet szentelnek azon fogyasztói csoportok számára, amelyek valamilyen sajátosságuk folytán (életkor, szociális helyzet, egészségi állapot stb.) különösen sebezhetők.⁵⁴ A világjárvány számos háztartásnak okozott jelentős pénzügyi terhet, így ezen háztartások pénzügyi sebezhetősége nőtt. A stratégia kiemelt figyelmet akar szentelni a hitelnyújtási gyakorlatra, vagyis „hogy hitel nyújtására kizárólag a fogyasztó hitelképességének alapos értékelése mellett kerüljön sor”.⁵⁵ Kiemelt jelentősége van annak, hogy a fogyasztók pénz-

⁴⁸ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 11.

⁴⁹ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 15.

⁵⁰ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 16.

⁵¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2394 rendelete (2017. december 12.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok végrehajtásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről és a 2006/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről. HL L 345/1, 2017. december 27.

⁵² Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 16–17.

⁵³ Az Európai Parlament és a Tanács 2019/2161 irányelve (2019. november 27.) a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról. HL L 328/7, 2019. december 18. A tagállamoknak 2021. november 28-ig kell átültetni nemzeti jogukba az irányelv rendelkezéseit, alkalmazásuk 2022. május végétől esedékes.

⁵⁴ A „gyengébb fél” védelmét szolgáló uniós szabályok nemzetközi magánjogi sajátosságairól bővebben Gombos Katalin: *A jog érvényesülésének térsége – Az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályainak XXI. századi kihívásai*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 196–197.

⁵⁵ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 19., A devizaalapú szerződések esetében alkalmazott általános szerződési feltételekre vonatkozóan lásd bővebben Gombos Katalin – Lehóczki Balázs: *A tisztess-*

ügyi szükségleteit összeegyeztessék a hiteltörlesztési képességeivel, ezáltal csökkentve az eladósodás mértékét, illetve a nemteljesítés kockázatát.⁵⁶ A stratégia ezen része ismét megerősíti annak szükségét, hogy több figyelmet kell szentelni a fogyasztók tájékoztatására, oktatására, amelynek keretében kiemelt fontosságú a pénzügyi műveltség elősegítése, fejlesztése is. A gyermekekkel külön foglalkozik a stratégia. A rendelkezésre álló adatok alapján 2019-ben a veszélyesként bejelentett termékek 32 százaléka játék, valamint gyermekgondozással kapcsolatos termék volt, így szükségessé válik a termékbiztonsági irányelv felülvizsgálata, illetve a jelenleg hatályos biztonsági előírások frissítése is.⁵⁷

5. *Nemzetközi együttműködés:* A stratégiában szereplő adatok alapján 2014–2019 között az Unión kívüli kereskedőktől való vásárlások 17 százalékról 27 százalékra nőttek.⁵⁸ Az elektronikus kereskedelem következtében az EU-nak a nemzetközi partnerekkel való együttműködése jelentősen megnőtt, ami azonban komoly termékbiztonsági kérdéseket is felvet. Így az egyik legfontosabb célkitűzése a stratégia ezen területének, hogy az európai fogyasztók biztonságát szavatolja többek között rendszeres információcseré, a partnerországokkal kialakítandó még szorosabb együttműködés keretében. Az Európai Unió területén forgalomba hozott, de veszélyesnek minősített termékek jelentős része EGT-n kívüli országokból származik.⁵⁹ A fogyasztóvédelmet az ezekkel az országokkal kialakított szorosabb együttműködéssel, illetve a veszélyes termékekre vonatkozó információcserével még hangsúlyozottabban kell biztosítani. Ennek során az EU már lépett, hogy Kanadával rendszeres információcserét folytasson, emellett tervben van hasonló együttműködés kialakítása Ausztráliával, Új-Zélanddal és Chilével, valamint Kínával. Emellett természetesen a szomszédos, valamint a nyugat-balkáni országokkal is szoros együttműködésre törekszik az EU.⁶⁰

Következtetések

A fentiekben túl természetesen még számos területet, jogszabályt lehetne bemutatni, amelyek jelentős hatással voltak a fogyasztóvédelem utóbbi időszakban történő fejlődésére, alakítására. A szabályozási terület összetettségét és fontosságát is mutatja a jelenleg hatályban lévő jogforrások nagy száma. Az Európai Unió az ismertetett fogyasztóügyi stratégiájában a 2025-ig terjedő időszakra egy rendkívül összetett, és sok pontjában jelentős újításokat tartalmazó programot állított össze, amelynek megvalósításához elengedhetetlen lesz a tagállamok aktív részvétele. Ezt a Bizottság a nemzeti hatóságokkal tartott folyamatos konzultációk útján kívánja majd biztosítani. Emellett tervezi egy fogyasztóvédelmi politikai tanácsadó csoport felállítását is, amelynek elsődleges feladata lesz, hogy áttekinthesse a meghatározott prioritások megvalósításával

ségtelen szerződési feltételek eltávolítása a magyarországi devizaalapú hitelszerződésekből. *Jogtudományi Közöny*, 74. (2019), 11. 434–444.

⁵⁶ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 19.

⁵⁷ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 20–21.

⁵⁸ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 22.

⁵⁹ A stratégia külön is kiemeli, hogy a biztonsági riasztórendszerben a riasztások sok esetben a Kínában gyártott termékeket érintik. Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 22.

⁶⁰ Európai Bizottság: COM(2020)696 végleges. 23.

kapcsolatos előrehaladást, amelyet az éves fogyasztóvédelmi konferencia⁶¹ keretében vitatnak majd meg. Fontos célkitűzés továbbá, hogy biztosítsa az érintett felek – mind a fogyasztói, mind a közigazgatási oldalról – közötti egyeztetések lebonyolítását.

Az elmúlt évben a Covid-19-járvány komoly kihívás elé állította a tagországokat, és ahogy látható, sok területen érintettek voltak a fogyasztók is. Ezekre a kihívásokra, új élethelyzetre megpróbált az Európai Unió is minél gyorsabban és hatékonyabban reagálni, de biztosan állítható, hogy – már csak a stratégia prioritásait és cselekvési pontjait tekintve is – további fejlemények várhatók az uniós jogalkotás terén.

Felhasznált irodalom

- A Bíróság 1979. február 20-ai ítélete. 120/78. sz. ítélete Rewe-Zentral-AG, Köln contra Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (Cassis de Dijon ügy). ECLI:EU:C:1979:42.
- A Bíróság 1997. július 3-ai ítélete. C-269/95 Francesco Benincasa contra Dentalkit Srl ECLI:EU:C:1997:337, Nr. 17–18., EUB C-46/96 Bayerische Hypotheken- und Wechselbank AG contra Edgar Dietzinger ECLI:EU:C:1998:111, Nr. 22.
- A Bíróság 1998. március 17-ei ítélete. C-46/96 Bayerische Hypotheken- und Wechselbank AG contra Edgar Dietzinger. ECLI:EU:C:1998:111, Nr. 22.
- A Bíróság (első tanács) 2011. június 16-i ítélete. C-65/09. és C-87/09. egyesített ügyek Gebr. Weber GmbH contra Jürgen Wittmer (C-65/09) és Ingrid Putz contra Medianess Electronics GmbH (C-87/09).
- A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény, valamint egyes törvények fogyasztóvédelemmel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2002. évi XXXVI. törvény.
- Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól. HL L 171, 1999. július 7.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2019/2161 irányelve (2019. november 27.) a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról. HL L 328/7, 2019. december 18.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2394 rendelete (2017. december 12.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok végrehajtásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről és a 2006/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről. HL L 345/1, 2017. december 27.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. HL L 136, 2019. május 22.
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 2012/C 326/2.
- Európai Bizottság: *Zöld könyv a fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításáról*. COM(2006)744 végleges (2007. február 8.).
- Európai Bizottság: *Javaslat: az Európai Parlament és a Tanács irányelve a fogyasztók jogairól*. COM(2008)0614 végleges (2008. október 8.).

⁶¹ Lásd a stratégia 101. lábjegyzetét: A fogyasztóvédelmi konferencián az EU tagállamaiban működő érdekelt felek vesznek részt, ideértve a szakpolitikai döntéshozókat, a nemzeti büntetőjogi hatóságokat, a fogyasztói és üzleti szervezeteket, valamint a fiatalok képviselőit.

- Európai Bizottság: *Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a közös európai adásvételi jogról*. COM(2011)0635 végleges (2011. október 11.).
- Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A Bizottság 2015. évi munkaprogramja, II. melléklet Nr. 60*. COM(2014)910 végleges (2014. december 16.).
- Európai Bizottság: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak – Új fogyasztóügyi stratégia. A fogyasztói reziliencia erősítése a fenntartható helyreállítás érdekében*. COM(2020)696 végleges (2020. november 23.).
- European Commission: *ECC Net and COVID-19*. Online: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net_en
- European Commission: *European Consumer Centres Network – ECC Net*. Online: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net_en
- Gombos Katalin: A gazdaság és a jog egyes találkozási pontjai – adalékok az európai fogyasztóvédelmi versenyjoghoz. In Halm Tamás – Hurta Hilda – Koller Boglárka (szerk.): *Gazdasági, politikai és társadalmi kihívások a 21. században: Ünnepi kötet a 65 éves Halmi Péter tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 315–323.
- Gombos Katalin: *A jog érvényesülésének térsége – Az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályainak XXI. századi kihívásai*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020.
- Gombos Katalin – Lehóczki Balázs: A tisztességtelen szerződési feltételek eltávolítása a magyarországi devizaalapú hitelszerződésekből. *Jogtudományi Közöny*, 74. (2019), 11. 434–444.
- Hajnal Zsolt: A fogyasztási cikkek adásvételének szabályozási kísérlete és legújabb módosításai az Európai Unióban és a magyar jogban. *Gazdaság és Jog*, 28. (2020), 7–8. 6–11.
- Jarass, Hans D.: *Kommentar Charta der Grundrechte der Europäischen Union*. München, C. H. Beck, 2021. 38. cikk, Nr. 1.
- Király Miklós: The Rise and Fall of Common Sales Law. *ELTE Law Journal*, (2015), 2. 31–41.
- Krebber, Sebastian: 169. cikk Nr. 2. In Christian Callies – Matthias Ruffert (szerk.): *EUV/AEUV mit Europäischer Grundrechtecharta. Kommentar*. München, C. H. Beck, 2016.
- Martiny, Dieter: Nr. 26. In Franz Jürgen Säcker – Roland Rixecker – Hartmut Oetker (szerk.): *Münchener Kommentar zum BGB*. München, C. H. Beck, 2021. Rom I-VO Art. 4 Mangels Rechtswahl anzuwendendes Recht, b) Einheitliches Europäisches Kaufrecht.
- Ostendorf, Patrick: Geplanter neuer Rechtsrahmen für Online-Warenhandel und Bereitstellung digitaler Inhalte im Europäischen Binnenmarkt. *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 49. (2016), 3. 69–72.
- Schubel, Christian – Kozák Kornélia: Az Európai Unió Bíróságának ítélete az eladó utólagos teljesítéséről és az ítélet következményei a német, valamint a magyar jogra. *Magyar Jog*, (2012), 7. 385–397.
- Strihó Krisztina: *A merchandising szerződés*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020a.
- Strihó Krisztina: *Az elektronikus kereskedelem – A kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020b.